

Lijst van vragen

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de ministers van Defensie en van Economische Zaken over de brief van 22 december 2014, houdende de DMP D-brief Vervanging F-16 (26 488, nr. 369).

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De adjunct-griffier van de commissie,
Mittendorff

- Nr. Vraag
- 1 Waarom wordt in het geheel niet ingegaan op de kernwapentaak van de F-35? Bent u bereid dit alsnog te doen per afzonderlijke brief en daarbij uitgebreid in te gaan op de aangenomen moties Sjoerdsma¹ en Jasper van Dijk²?
 - 2 Is het juist dat generaal Bogdan tijdens het gesprek met de vaste commissie voor Defensie op 13 januari 2015 heeft gezegd dat een F-35 tussen de 80 en 85 miljoen dollar kost?
 - 3 Wat betekent het gegeven dat het toestel tevens veel potentieel heeft voor doorontwikkeling voor de exploitatiekosten op lange termijn?
 - 4 Gaat u het toestel voornamelijk inzetten met landen die ook een F-35 aanschaffen of doet dit niet ter zake?
 - 5 Kan de vertraging van de te ontwikkelen software (block 3f), naast in tijd (aantal maanden), ook in geld uitgedrukt worden?
 - 6 Welke hoogwaardige technologie hebben de Chinezen gestolen³? Gaat het bij deze Chinese actie om software en kunt u toelichten wat de gevolgen zijn voor dit project?
 - 7 Hoe groot is de kans dat de geplande initiële operationele capaciteit (IOC) datum niet wordt gehaald?
 - 8 Wat zijn de gevolgen voor de inzetbaarheidsdoelstellingen van de F-35 bij verlies van een toestel? Kunnen deze met 36 toestellen nog volledig worden waargemaakt?
 - 9 Is er een risico op terughoudendheid bij toekomstige inzet van de F-35 bij een aantal van slechts 37 toestellen, waarbij geen rekening is gehouden met verliezen? Klopt het dat de gevolgen van verlies van één toestel al ernstig zijn, niet alleen financieel maar ook voor de gereedstelling, operationele inzetbaarheid en voortzettingsvermogen?
 - 10 Kunt u een opsomming geven van de argumenten die ten grondslag liggen aan de beslissing om geen rekening te houden met vredesverliezen?
 - 11 Zou het niet raadzaam zijn om bij aanschaf van de F-35 en de planning van de inzetbaarheid rekening te houden met vredesverliezen, zoals ook de Verenigde Staten (VS) en Canada doen?
 - 12 Hoe lang zal het naar verwachting duren om een verlies van een F-35 toestel te vervangen? Zal een bestelling net als nu vier jaar duren?
 - 13 Komen mogelijke vredesverliezen van Nederlandse F-35 toestellen direct ten koste van de vier beschikbare toestellen voor missies? Zo nee, in welke operationele doelstellingen moet dan gesneden worden?
 - 14 Houden andere F-35 partnerlanden wel rekening met vredesverliezen? Zo ja, op welke wijze?
 - 15 Hoe beoordeelt u de kritiek van de auditdienst, dat het ministerie niet heeft aangetoond dat het geen rekening houden met verliezen gebruikelijk is bij andere hoofdwapensystemen? Bent u bereid dit uitgebreider te onderbouwen, ook in het licht van de constatering dat destijds bij de bepaling van het aantal benodigde F-16's wel rekening is gehouden met verliezen?
 - 16 Klopt het dat landen als de VS en Canada wel rekening houden met (vredes)verliezen bij de F-35? Bent u bereid een overzicht aan de Kamer te doen toekomen van alle F-35 partnerlanden en daarbij aan te geven of zij in hun aanschaf wel of geen rekening houden met verliezen?
 - 17 Kunt u het 20% verlies in bedrijfsvoering van het vlieguurbudget nader specificeren? Waarom treedt dit verlies op?
 - 18 Als de prijs bij het bestellen van meerdere toestellen tegelijk naar beneden gaat, kiest u daar dan voor?

- Nr. Vraag
- 19 Waarom is het verwervingstraject opgeknipt in delen? Waarom worden niet alle toestellen in één keer besteld?
- 20 Hoe zit het precies met de totale afname van het toestel, ligt dat rond de 3.000 of 4.500?
- 21 Wanneer krijgt de Kamer de aanvullende informatie over de omscholing van het personeel?
- 22 Is bij de verwachting dat gedurende de transitiefase de exploitatiekosten hoger zijn dan later rekening gehouden met de potentiële doorontwikkeling?
- 23 Waarom wordt nu voor het eerst vermeld dat de exploitatiekosten tot 2053 «gemiddeld» maximaal 285 miljoen euro mogen zijn, aangezien de investerings- en exploitatiebudgetten eerder nog «taakstellend» genoemd werden? Waarom werd de term «gemiddeld» niet eerder genoemd en nu wel?
- 24 Hoe kunt u zo stellig zijn dat er «jaren zullen zijn waarin de werkelijke kosten lager zijn dan het gemiddelde van 285 miljoen euro»? Hoe verhoudt zich dat tot uitspraken van Defensieambtenaren tijdens de technische briefing op 13 januari 2015 over de exploitatiekosten: «alle tollens staan los», «we hebben geen glazen bol», «ik kan u niet de garantie bieden»?
- 25 Ligt het, gezien de stijging van het exploitatiebudget van 270 miljoen euro in 2013 naar 283 miljoen euro in 2014, voor de hand dat de exploitatie veel hoger komt te liggen dan de 270 miljoen euro en tien procent, als u hierbij ook kijkt naar de niet beïnvloedbare zaken als inflatieverschillen, koersstijgingen en -dalingen enzovoorts?
- 26 Kunt u, gelet op uw stelling dat, ten aanzien van de 47,1 miljoen euro aan extra kosten als gevolg van hogere Amerikaanse inflatie, een nadere validering heeft uitgewezen dat van verdringing geen sprake is, aangeven hoe deze kosten gedekt worden en ten koste waarvan?
- 27 Besloten is dat de reservering van 47,1 miljoen euro aan het projectbudget kan worden toegevoegd. Welke formele en informele afspraken zijn er tussen u en de Minister van Financiën voor de toekomst gemaakt ten aanzien van compensatie voor hogere Amerikaanse inflatie?
- 28 Welke verwachting heeft u van de hogere inflatie in de VS in vergelijking met Nederland voor het begrotingjaar 2015 en de komende jaren?
- 29 Wat zijn de precieze afspraken tussen het u en de Minister van Financiën over eventuele compensatie van de Amerikaanse inflatie?
- 30 Kunt u de precieze afspraken tussen u en de Minister van Financiën over eventuele compensatie van de Amerikaanse inflatie aan de Kamer doen toekomen?
- 31 Waarom is er tot op heden nog geen formele, door u en de Minister van Financiën ondertekende, vastlegging van de afspraken tussen u beiden over het toekennen van de hogere (Amerikaanse) inflatie door middel van de jaarlijks toegekende prijscompensatie? Klopt het dat er wel overeenstemming is? Bent u bereid de Kamer hierover met een afzonderlijke brief te informeren?
- 32 Hoe beoordeelt u de bevinding dat de auditdienst, door het ontbreken van de vastlegging van de overeenstemming tussen u en de Minister van Financiën, de concrete afspraken niet heeft kunnen verifiëren en evenmin heeft kunnen vaststellen dat geen sprake is van verdringing? Bent u bereid hieraan tegemoet te komen richting de auditdienst en de Kamer?

- Nr. Vraag
- 33 In hoeverre gaat compensatie voor hogere Amerikaanse inflatie dan de Nederlandse per definitie ten koste van andere investeringen? Op welke wijze wilt u aantonen dat geen sprake zou zijn van verdringing? Welke criteria bent u bereid hiervoor te hanteren en bent u bereid de Kamer hierover met een afzonderlijke brief te informeren?
- 34 Hoe beoordeelt u de kritiek dat de auditdienst niet heeft kunnen vaststellen in hoeverre de onzekerheden ten aanzien van het instandhoudingsconcept zijn verdisconteerd in de exploitatieramingen en de risicoreservering? Bent u bereid aan deze kritiek tegemoet te komen?
- 35 Bent u bereid de aanbeveling van de auditdienst op te volgen en de uitkomsten van de kwantificering van de risico's door een extern onafhankelijk onderzoeksbureau te laten toetsen?
- 36 Hoe beoordeelt u de kritiek van de auditdienst dat geen sprake is van een volledig D-document dat voldoet aan de daartoe opgestelde aanwijzing van de Secretaris-Generaal? Klopt het dat, vanwege de door u gekozen aanpak, een aantal aspecten niet of minder worden verwoord?
- 37 Hoe verhoudt zich het investeringsbedrag van 3,8 miljard euro en exploitatiebudget van 277 miljoen euro met de eerder genoemde bedragen van 4.617,6 miljard euro aan investeringskosten en 283 miljoen euro aan exploitatiekosten?
- 38 Als het toestel goedkoper wordt, zoals is aangegeven door de partijen, blijft het niet geïnvesteerde deel van het budget dan binnen uw begroting of kan dit elders worden ondergebracht?
- 39 Hoe beoordeelt u de constatering van de auditdienst, dat de consequenties voor de operationele doelstellingen van het «gemiddeld» binnen het exploitatiebudget blijven op dit moment nog onvoldoende duidelijk zijn en de komende jaren nog worden onderbouwd moeten worden? Wanneer kunt u deze duidelijkheid wel geven?
- 40 Waarom zinspeelt u op het overhevelen van vrije ruimte in het investeringsbudget naar het exploitatiebudget? Hoe verhoudt zich dit tot uw voornemen om meer toestellen aan te schaffen dan 37 als de budgettaire ruimte het toelaat? Klopt het dat eigenlijk nu al duidelijk is dat het geraamde exploitatiebudget ontoereikend is? Hoe groot is het risico hierop?
- 41 Bent u van mening dat, indien er genoeg financiële ruimte is, er meer toestellen worden aangeschaft?
- 42 Hoe beoordeelt u de kritiek van de auditdienst, dat u slechts summier ingaat op de effecten voor de werkgelegenheid, ten aanzien van het feit dat recent door de Amerikaanse Minister van Defensie bekend is gesteld dat zowel Turkije als Nederland en Noorwegen zijn aangewezen om voor de F-35-vloot in Europa het motorenonderhoud vorm te geven? Bent u bereid dit met spoed alsnog te doen?
- 43 Waarom wordt noch in de (Defensie Materieel Proces) DMP D-brief, noch in het DMP D-document ingegaan op de royalties die alle landen, die hebben deelgenomen aan de ontwikkelingsfase van de F-35, ontvangen bij verkoop van F-35's aan derde landen? Bent u bereid dit alsnog te doen?
- 44 Kunt u nader ingaan op uw uitgangspunt dat u over zal gaan tot de aanschaf van meer toestellen als binnen het afgebakende financiële kader de komende jaren alsnog ruimte ontstaat? Geeft u daarmee impliciet toe dat het aantal van 37 toestellen eigenlijk te gering is?

- Nr. Vraag
- 45 Waarom heeft u de «batch-benadering» losgelaten? Bent u bereid deze benadering mee te nemen in de uitwerking van de motie Van der Staaij c.s.⁴ over verhoging van het ambitieniveau?
- 46 Waarom is de nieuwe geluidszone «Geheel Niemeskant» uitgangspunt, nu deze minder geluid toelaat dan in de huidige situatie?
- 47 Wat zijn de financiële consequenties van het exporteren van het geluid van de vliegbasis Volkel? Leidt het verplaatsen van avondvluchten tot hogere kosten? Zo ja, welke?
- 48 Waarom is het nodig om de helft van de avondvluchten te verplaatsen van Volkel naar het buitenland? In hoeverre kunnen deze vluchten verplaatst worden van Volkel naar Leeuwarden?
- 49 Hoeveel ruimte is er op de vliegbasis Leeuwarden om extra vluchten op te vangen binnen de geluidsruimte aldaar?
- 50 Wat zijn de gevolgen van de eventuele aanschaf van meer dan 37 toestellen voor de inpasbaarheid van de F-35 vloot binnen de geluidsruimte op Leeuwarden, respectievelijk Volkel? Hoeveel en welke ruimte is er voor meer toestellen?
- 51 Waar worden de vluchten, die niet op Volkel kunnen worden uitgevoerd, wel uitgevoerd?
- 52 Welke buitenlandse partners hebben zich al bereid getoond de vluchten, die niet op Volkel kunnen worden uitgevoerd, toe te staan?
- 53 Hoeveel bedragen de (meer)kosten van het verplaatsen van vluchten die niet op Volkel kunnen worden uitgevoerd?
- 54 In welke maand in 2015 worden de uitkomsten verwacht van het onderzoek naar het eventueel opstellen van een permanent geluidsmetnet?
- 55 Hoe hoog is de piekbelasting van de F-35 in decibel?
- 56 Hoe hard is het geluid van de F-35, in decibel, bij opstijgen?
- 57 Hoe hard is het geluid van de F-35, in decibel, bij landen?
- 58 Klopt het dat de aard van het geluid van de F-35 van een andere toon is dan die van de F-16, waardoor het geluid harder lijkt?
- 59 Is het mogelijk, zoals ook de stuurgroep onder leiding van de Friese gedeputeerde mw. S. Poepjes wil, om een testvlucht te maken in verband met de geluidsoverlast?
- 60 Kunt u aangeven op welke wijze de bewoners rondom de vliegbasis Volkel en de vliegbasis Leeuwarden met de uitkomsten van het onderzoek naar de geluidsbelasting, dat verwacht wordt in 2015, zullen worden betrokken?
- 61 Indien als gevolg van de uitkomsten van het onderzoek naar de geluidsbelasting er geluidsbeperkende maatregelen genomen zouden moeten worden, zoals bijvoorbeeld het extra isoleren van huizen, hoe zit het dan met de kosten van deze maatregelen? Voor wiens rekening komen deze?
- 62 Kunt u op dit moment al aangeven hoe de concrete invulling en opvolging eruit gaat zien van het overleg met de bewoners en andere belanghebbenden, nadat het onderzoek naar de geluidbelasting is afgerond? Zo nee, wanneer verwacht u dat te kunnen geven?
- 63 Bent u van plan, op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar de geluidsbelasting, bijzondere aandacht te geven aan het oplossen dan wel opvangen van de gevolgen voor degenen die geconfronteerd kunnen of zullen worden met de piekbelasting van het geluid? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke wijze?

- Nr. Vraag
- 64 Op welke wijze gaat u de Kamer informeren over de vervolgstap-
pen die zullen volgen nadat het onderzoek naar het geluid is
afgerond? Zult u daarbij ook ingaan op de verdere concrete
invulling van de motie Eijssink c.s.⁵ en de inhoudelijke gevolgen van
de geluidsbelasting, alsmede de wijze waarop hiermee zal worden
omgegaan?
- 65 Is het mogelijk een F-35 naar Nederland te halen om het geluid te
demonstreren omdat omwonenden van de vliegbases Volkel en
Leeuwarden zich zorgen maken over het geluid?
- 66 Indien het niet mogelijk is om een F-35 naar Nederland te halen, is
het dan mogelijk een delegatie van omwonenden naar de VS te
laten reizen om het geluid daar te ervaren?
- 67 Generaal Bogdan meldde dat hij vooral verwacht dat in de
ontwikkelingsfase leveranciers goedkoper moeten worden, maar in
hoeverre is dit een nadeel voor opbrengsten voor het Nederlandse
bedrijfsleven?
- 68 Gaat u, omdat de concurrentie ook van niet-deelnemende partijen
toeneemt en er geen garanties worden afgegeven, bij het Joint
Program Office (JPO) een voorkeurspositie bepleiten, om de
beloofde opdrachten en werkgelegenheid binnen te halen?
- 69 Waarop is de prognose van de productie van 4.500 F-35 toestellen,
zoals gemeld door de Minister van Economische Zaken in zijn brief
van 17 december 2014⁶, op gebaseerd?
- 70 Kunt u met een berekening de prognose van de productie van 4.500
F-35 toestellen toelichten?
- 71 Hoe verhoudt de raming van 9 miljard dollar verwachte omzet in de
productiefase voor het Nederlandse bedrijfsleven zich tot de eerder
uitgesproken verwachting van 8 tot 10 miljoen euro aan opdrachten
voor de Nederlandse industrie?
- 72 Hoe valt uw verwachting dat de opbrengst voor het Nederlandse
bedrijfsleven tot 2040 op zal lopen tot ongeveer 9 miljard euro te
rijmen met de woorden van generaal Bogdan dat er geen garanties
gegeven worden?
- 73 Hoe verhouden de in de technische briefing van 13 januari 2015
genoemde opbrengsten en werkgelegenheid voor het Nederlandse
bedrijfsleven zich met de door u eerder genoemde opbrengsten en
werkgelegenheidscijfers bij dit project?
- 74 Kunt u aangeven wat er concreet met de uitkomsten van het
onderzoek naar de geluidsbelasting, dat verwacht wordt in 2015, zal
worden gedaan?
- 75 In hoeverre is de F-35 niet geschikt voor het missietype Close Air
Support omdat de sensoren nu reeds verouderd zouden zijn, dat de
voorraad munitie voor het kanon te klein zou zijn en omdat
informatie vanuit de sensoren niet goed worden uitgewisseld met
eenheden op de grond?
- 76 In hoeverre kan de verdeling van distributie over verschillende
plekken een probleem opleveren voor de snelheid van noodleve-
ranties, ook gezien het feit dat deze zaken ook uitbesteed gaan
worden aan de Product Support Integrators?
- 77 Kan het Autonomic Logistics Information System (ALIS) van de
F-35 in de Enterprise Resource Planning (ERP)-software worden
geïntegreerd?
- 78 Op welke wijze wordt ALIS in ERP geïntegreerd?
- 79 Wordt ALIS ook geaccrediteerd door een Nederlandse beveiligings-
autoriteit?
- 80 In hoeverre zijn ict-problemen bij zaken als sensorcapaciteit een
potentieel financieel risico?

- Nr. Vraag
- 81 Kunt u een lijst maken met kosten die een link hebben met het project rond de F-35, maar uit een andere budget komen (bij voorbeeld met betrekking tot de nieuwbouw rond Leeuwarden en Vonkel)?
- 82 In hoeverre hangen eventuele afspraken met België over luchtruimbewaking samen met de prestatie en inzetbaarheid van de F-35?
- 83 Welke beperkingen zijn er voor de prestatie en inzetbaarheid van de F-35, indien er geen verdrag kan worden gesloten met België over luchtruimbewaking?
- 84 Wordt het geplande verdrag met België inzake luchtruimbewaking gesloten voor de geplande aanschaf van acht F-35 toestellen op 26 maart 2015?
- 85 Welke landen laten het motorenonderhoud in Nederland doen of zijn dat van plan? Wat is uw inschatting van het aantal F-35 toestellen, waarvan het motorenonderhoud in Nederland zal gaan plaatsvinden?
- 86 Kan het aantal vliegers dat Combat Ready is verhoogd worden, omdat zonder samenwerking met België uitgezonden toestellen niet efficiënt, namelijk eenmaal per dag, ingezet kunnen worden?
- 87 Wat kost het opleiden van extra Combat Ready vliegers per extra vlieger?
- 88 De door u geschatte benodigde risicoreservering van 15,7 miljoen euro voor het jaarlijkse exploitatiebudget is hoger dan het beschikbare budget van 14,6 miljoen euro. Hoe beoordeelt u de situatie dat de risicoreservering door uzelf als ontoereikend wordt ingeschat?
- 89 Wat zijn de gevolgen van de huidige, hogere dollarkoers dan de gehanteerde plandollarkoers, alsmede de verwachting dat de euro de komende weken verder zal dalen ten opzichte van de dollar? Welke gevolgen heeft dit voor de aanschaf van de F-35?
- 90 Is het huidige investeringsbudget voor de aanschaf van de F-35 voldoende gegeven de huidige dollarkoers en niet de plandollarkoers? Met andere woorden: kunnen volgens de huidige dollarkoers voor 4,6 miljard euro 37 toestellen gekocht worden?
- 91 Welke afspraken zijn er tussen u en de Minister van Financiën gemaakt over het valutarisico?
- 92 Wat is de gebruikelijke wijze van afdekken van valutarisico's bij grote meerjarige investeringsprojecten die in buitenlandse valuta worden afgerekend? Zijn daar voorbeelden van?
- 93 Is de stealth capaciteit van de F-35 ook in 2024 nog volledig intact?

¹ Kamerstuknummer 33 783, nr. 10

² Kamerstuknummer 33 763, nr. 14

³ Zie bericht in diverse media, zoals http://www.telegraaf.nl/buitenland/23573687/___China_steelt_geheimen_JSF___html

⁴ Kamerstuk 34 000, nr. 23

⁵ Kamerstuk 33 763, nr. 22

⁶ Kamerstuknummer 26 488, nr. 358